

Grafadoptie

Criteria voor het behoud van graven met een historische betekenis of grafbedekking met een opvallende kwaliteit in de Gemeente Cranendonck (01-12-2018)

Inleiding

Het selecteren van graven en grafmonumenten met historische betekenis of met een opvallende kwaliteit is geen eenvoudige opgave. Immers, achteraf moet aangegeven kunnen worden waarom het ene grafmonument wel en het andere niet is geselecteerd.

De oplossing hiervoor is het samenstellen van criteria waaraan graven c.q. grafmonumenten dienen te voldoen om in aanmerking te komen voor plaatsing op de lijst, zoals vernoemd in het Convenant van 16 februari 2012 tussen parochie Onze Lieve Vrouw Visitatie te Budel en de Heemkundekring De Baronie van Cranendonck, of op latere lijsten van andere begraafplaatsen in de gemeente Cranendonck.

Opstellen criteria

Voor het samenstellen van de criteria is onder meer gebruik gemaakt van de documenten die reeds zijn opgesteld door de gemeenten Meppel, Leeuwarden en Hoogeveen én het boekje *Begraafplaatsen als cultuurbezit*, dat in 2003 is uitgegeven door Vereniging De Terebinth, de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen LOB en de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

In hoofdlijnen onderscheiden we feitelijk twee belangrijke onderdelen: graven waar een belangrijk persoon is begraven en grafmonumenten die een opvallende kwaliteit hebben.

Voor de eerste gelden feitelijk alleen biografische overwegingen. Op basis van de persoonsgegevens en de betekenis van die persoon bij leven, wordt een overweging gemaakt.

Alle andere criteria betreft de grafmonumenten. In sommige gevallen kunnen deze samen vallen.

A. Personen van historische betekenis

Om op grond van dit criterium op de lijst te kunnen worden geplaatst dienen de volgende richtlijnen:

1. De overledene moet publicaties van enig belang op zijn naam hebben of er is over hem/haar gepubliceerd, en/of;
2. Het moet gaan om een overledene die bij leven openbare functies bekleedde die van onderscheiden betekenis was voor de samenleving van de gemeente Cranendonck. Dit kan op cultureel, maatschappelijk, politiek/bestuurlijk, economisch en wetenschappelijk terrein zijn. De betekenis op deze genoemde terreinen kan op (inter)nationaal, regionaal en lokaal vlak liggen, en/of;
3. De persoon moet over een zekere lokale status beschikken, bijvoorbeeld door het uitgeoefende beroep of de bekendheid die de persoon bij leven genoot en die nog als zodanig wordt herinnerd.

B. Graven van opvallende kwaliteit

Om op grond van dit criterium op de lijst te kunnen worden geplaatst, dienen de volgende richtlijnen:

1. Het grafmonument dient minimaal 20 jaar oud te zijn, en;
2. De waarde van het grafmonument dient uniek te zijn, en/of;
3. Het grafmonument is representatief voor een bepaald tijdsbeeld of vormgevingsperiode, en/of;
4. Aan de hand van het grafmonument kan een verhaal verteld worden over Cranendonck, dorp(en) of bewoners, en de geschiedenis. Dat kan zijn vanwege bepaalde culturele en/of religieuze ontwikkelingen in het dorp zelf of een gebeurtenis waarbij één of meerdere personen een rol hebben gespeeld.

Toelichting:

B.1. Ouderdom grafmonument

Niet alle grafmonumenten komen zondermeer in aanmerking. Er wordt dan ook een ouderdomsgrens aangehouden. Dit om enige afstand te creëren tussen hedendaagse grafcultuur en datgene wat van waarde is. Criteria die elders worden aangehouden, variëren van geen tot 50 jaar.

Voor onze criteria wordt gekozen voor 20 jaar. De werkgroep is van mening dat een dergelijke termijn voldoende distantie geeft om de kwaliteit van de grafcultuur voldoende op waarde te kunnen schatten. Gekozen is voor 20 jaar, omdat de gemiddelde belangstelling voor een graf tegenwoordig 20 jaar bedraagt.

B.2. Waarde grafmonument

Bij de waarde van het grafmonument kan het gaan om:

- Het materiaalgebruik en hantering

Bijzondere materialen zijn met name materialen die in het algemeen niet gebruikelijk zijn voor grafmonumenten, zoals zandsteen, marmer, hout of metaal (hekwerken). De hantering gaat over de wijze waarop bijvoorbeeld het grafmonument technisch bewerkt is. Dus het gebruik van een bijzonder materiaal met een slechte afwerking zal minder snel in aanmerking komen dan een goed verwerkt materiaal. In dit geval geldt dat extra gelet moet worden op afwijkende materialen met de vraag of ze daadwerkelijk bijzonder genoeg zijn.

- Vormgeving en belettering van het monument

Een belangrijk onderdeel van de vormgeving van grafmonumenten is het soort belettering dat gebruikt wordt. Verder kunnen ook stèles met een gave vormgeving, een omranding en grafvulling met bijvoorbeeld steen of grind in aanmerking komen. Ook grafmonumenten die sterk opvallen in het beeld en ankerpunten vormen in de beleving komen in aanmerking.

- Bijzondere symboliek

Symbolen op grafmonumenten zijn er in veel varianten. De palmtak en de treurwilg zijn twee van de meest voorkomende symbolen op de begraafplaatsen en verwijst naar het christelijk geloof.

Alleen wanneer sprake is van een uitzonderlijke vormgeving zal zo'n symbool opgenomen worden in de inventarisatie. Persoonlijke symboliek of een samenvoeging van verschillende betekenissen kan een dusdanig symbool opleveren dat er sprake is van een bijzonder symbool.

Sommige symbolen hebben een zwaar beladen betekenis. Door deze juist te behouden kan het symbool in de juiste context worden geplaatst. Voor dit criterium wordt gekeken naar de algemene deler, maar ook naar de uitzonderlijke symbolen.

- Graftrommels

Graftrommels zijn typerend voor een bepaalde cultuurperiode of vormgevingsperiode. Vanwege de specifieke betekenis van de graftrommel en de zeldzaamheid is deze als specifiek onderdeel beschreven.

B.3. Representatief voor tijdsbeeld/vormgevingsperiode

Omdat een grafteken zeer persoonsgebonden kan zijn, is de diversiteit van graftekens groot en varieert de uitwerking tot op de dag van vandaag van heel sober tot rijk gedetailleerd. De variatie aan gebruikte materialen in relatie tot specifieke materiaaleigenschappen en de daaraan gerelateerde vorm maakt ze bijzonder. Het geheel aan verschillende soorten graftekens vormt dan ook een weerslag van de grafcultuur in relatie tot de tijd waarin het grafteken tot stand is gekomen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de klassiek vormgegeven, aan de oudheid ontleende graftekens die uit gegoten ijzeren onderdelen zijn samengesteld. Voor dit criterium wordt dan ook gekeken of het grafteken op zich typerend is voor een bepaalde tijd of vormgevingsperiode en op basis hiervan in aanmerking komt.

B.4. Verhalend

Dit punt speelt een rol wanneer aan de hand van het grafmonument bijvoorbeeld een verhaal verteld kan worden over Cranendonck, dorp(en), bewoners en de geschiedenis. Dat kan zijn vanwege een bepaalde culturele en of religieuze ontwikkeling in de stad zelf of een gebeurtenis waarbij één of meerdere personen een rol hebben gespeeld. De gebeurtenissen in oorlogen (bijvoorbeeld WO-II) vormen vanzelfsprekend een belangrijke aanleiding om deze op te nemen in de inventarisatie. Ook een lokale stijl of lokale uitvoering kan reden zijn om tot behoud en dus vermelding op de lijst over te gaan.